

LUND

ATAD Prevention Center, Lund
Alkohol, Tobak och Andra Droger
www.droginfo.com

Rapport 2005:2

Överserveringsstudie 2005

En rapport som för andra året i rad följer upp restaurangernas benägenhet att servera alkohol till kraftigt berusade personer i Lunds kommun. Resultatet jämförs med resultatet 2004. Studien är en mätning av ett urval av Lunds restaurangers efterlevnad av alkohollagen.

STATENS
FOLKHÄLSOINSTITUT

Överserveringsstudie i Lunds kommun 2005

Syfte

Syftet med denna studie var att upprepa mätningen av restaurangernas benägenhet att servera alkohol till kraftigt berusade personer och jämföra årets resultat med fjolårets. I förlängningen blir det också en mätning av ett urval av Lunds restaurangers efterlevnad av alkohollagen.

Metod

Metoden i studien är att en skådespelare spelar berusad och försöker beställa in en starköl. I flera internationella studier har denna metod använts¹ och i Sverige har den sedan 1996 genomförts av STAD i Stockholm².

Manliga skådespelare rekryterades för att genomföra studien. Skådespelarna har lång erfarenhet av överserveringsstudier då de tidigare varit anlitade för liknande studier i andra kommuner. De är inte bosatta i Lund, vilket är bra ur igenkänningssynpunkt.

Berusningsbeteendet är väl intränat och standardiserat via professionella experter och videoupptagningar. Skådespelarna fick kartor med adresser där krogarna var utprickade. De blev instruerade att inte vara provocerande eller aggressiva, och att lugnt lämna lokalen om de blev uppmanade att göra så. De förband sig i ett kontrakt att redovisa de pengar som användes vid genomförandet samt att inte sprida information om studiens design eller resultat. De lovade också att inte dricka alkohol under arbetspassen.

Nytt för 2005 var att när man kommit ut från restaurangen, talade skådespelaren och observatören in sina intryck på en diktafon. Det var huruvida servering skedde eller inte, samt sina iakttagelser kring serveringspersonalens agerande och miljön på restauranten. Vid kvällens slut förde man över intrycken på protokoll som innehåller olika punkter för skådespelaren och observatören. Detta sätt är särskilt användbart då krogarna ligger på nära avstånd och det är riskabelt att fylla i protokoll när det är mycket människor ute och rör sig.

Upprepade mätningar

Under hösten 2003 gjorde Lund en folkölsstudie för att kartlägga tillgängligheten på folköl för ungdomar i kommunen. 18-åriga ungdomar, som bedömdes ha ett yngre utseende, gjorde inköpsförsök av folköl i butik. Resultatet blev att i 58 % av försöken fick ungdomarna köpa folköl. Våren 2005 gjordes en uppföljning. Studien visade att ungdomarna nu fick köpa folköl i 44 % av försöken. Övriga försökskommuner har även gjort ungdomsstudier på restaurang, i vilka testas om ungdomar blir serverade starköl utan att man försäkras om att de har laglig ålder inne. Statens FHI har i ett dokument³ angett olika kriterier som, om de följs, gör att de olika kommunernas resultat går att jämföra.

Folkölsstudien från april 2005 utgör tillsammans med denna upprepade överserveringsstudie, en uppföljning för Lund i form av tillgänglighet på alkohol i butik och på restaurang.

¹ Gliksmann, L. et al (1993). The role of alcohol providers in prevention: an evaluation of a server intervention programme. *Addiction*, 88, 1195-1203 och Russ NW, Geller ES (1987). Training bar personell to prevent drunken driving: A field evaluation. *American Journal of Public Health*, 77, 953-954.

² Rehnman, C. et al (1997) Servering av alkohol till berusade på Stockholms restauranger och Gripenberg, J. (2001) För full för en öl samt Wallin, E et al (2002) Dags att gå hem?

³ Arbetspapper "Riktlinjer för genomförandet av serveringsstudien", november 2003

Överserveringsstudien finansieras av Statens folkhälsoinstitut och ingår som ett delmoment i dess utvärdering av det utvecklings- och forskningsprojektet som Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika driver. I detta samarbete ingår Lund som en av sex försökskommuner.

Urval av krogar i Lund för överserveringsstudien

Lokala nyckelpersoner i kommunen valde tillsammans ut 15 krogar i Lund (varav tre var reserver). Det var tänkt att skådespelaren skulle göra sina besök på samma krogar som våren 2004. Detta var inte helt fullt ut möjligt vad gäller två restauranger, då den ena inte hade kvar sitt serveringstillstånd längre och den andra hade gått i konkurs. Dessa ersattes med två nya.

Genomförandet av studien

Totalt genomfördes studien på 13 av kommunens krogar (12 stycken år 2004). Tidpunkten var en fredags och en lördagskväll under samma helg. De utvalda restaurangerna fick besök av en skådespelare och en observatör. Skådespelaren och observatören är båda i 30-årsåldern. Inne på restaurangen agerade skådespelaren kraftigt berusad. När skådespelaren bedömde att bartendern/serveringspersonalen hade noterat berusningsnivån, gjorde skådespelaren ett beställningsförsök. Observatören agerade nykter (till skillnad mot sin kamrat) och beställde en alkoholfri dryck. Om den berusade fick beställa, gjorde han sig efter ett tag diskret av med ölen.

Resultat

Utanför en av restaurangerna tvingades skådespelarparet fråga två förbipasserande om namnet på krogen eftersom det inte framgick. Det slumpade sig så att dessa gäster gick in på krogen och kom att stå i baren med skådespelarna kort därefter. Skådespelaren kunde inte i lika hög grad anlägga den höga berusningsnivån som han använder sig av då en plötslig förändring av berusningsnivån skulle verka misstänkt. ”Det var svårt att ösa på (agerandet) utan att det skulle verka konstigt, ty de bakom oss hade sett och hört oss nyktra strax innan utanför restaurangen.” Skådespelaren blev serverad en starköl här, men det kan inte uteslutas att det berodde på att berusningsnivån av omständigheterna blev för låg alternativt att bartendern inte hann bedöma berusningsnivån. Vi väljer att utesluta denna krog ur resultatet eftersom viss tveksamhet finns kring försöket. Mot bakgrund av att 12 krogar normalt undersöks och vi uppfyller den kvoten, gör vi valet att inte laborera med den osäkerhet som reserven innefattar.

På 5 av 12 restauranter, dvs. i 42 % av beställningsförsöken fick den mycket berusade unge mannen beställa en starköl. Årets resultat är detsamma som när undersökningen gjordes år 2004 då det också serverades på 5 av 12 krogar.

I de fall bartendern kontaktar en kollega blir det oftare ett nekande. Skälet till detta kan säkert vara att han eller hon känner ett starkare stöd till att neka beställningsförsöket. Ofta kan kaffe eller läsk erbjudas eller så blir den berusade uppmanad att lämna lokalen. Sammantaget har skådespelarna dokumenterat att ordningsläget ofta var lugnt och att det oftast var få berusade gäster på krogarna.

Kommentarer från skådespelaren och observatören när servering skedde:

”Först fick jag inte beställa för att jag var för full. Men om X (observatören) beställde åt mig så gick det bra. Då fick jag en 7,2 % öl.”

”Hon var besvärad och tvekade och ville enbart tala med X (observatören). Jag var ett ”barn”. Hon frågade X (observatören) om jag skulle få en öl. X ryckte på axlarna som ”vet ej” och jag fick en öl.”

”En sportbar där flera var fulla.”

”Bartendern frågade Y (skådespelaren) vad han sa tre gånger. Ändå fick Y beställa”

”Fick känsla av att den unga bartendern litade på dörrvakten. Släpper dörrvakten in mig, får jag dricka.”

”Bartendern härmade min fylla inför sina imponerade kompisar som satt bredvid i baren.”

Kommentarer från skådespelaren och observatören när servering nekades:

”Första tjejen var osäker. Kollegan som kontaktades var trevlig men bestämd. `Du får läsk eller kaffe`.”

”Trevlig! Talade tydligt om att hon kunde lagen”.

”Bartenderns kollega sa att han skulle hälsa mig att jag var välkommen tillbaka år 2006.”

”Hon gjorde sitt jobb. Tydligt och bestämt.”